

POWSTANIE RZĄDU POLSKIEGO NA EMIGRACJI I JEGO DZIAŁALNOŚĆ.

1. Powstanie władz emigracyjnych

17.09.1939 r. rząd polski przekroczył granicę Rumunii, gdzie został internowany. Ewakuacja rządu była spowodowana bezpośrednim zagrożeniem rządu ze strony armii radzieckiej (agresja 17.09.) oraz względami politycznymi (możliwość legalnej działalności rządu na emigracji). Na mocy konstytucji kwietniowej prezydent RP miał prawo wyznaczyć swego następcę na czas wojny. Z tego prawa skorzystał Ignacy Mościcki.

a) wybór prezydenta

Brano pod uwagę kilku kandydatów. **Prezydentem został Władysław Raczkiewicz** — prezes Światowego Związku Polaków, umiarkowany polityk sanacyjny.

b) utworzenie rządu polskiego na emigracji — Powstał on **30.09.1939 r.** we Francji. (Po klęsce Francji w czerwcu 1940 r. rząd przeniósł się do Londynu)

Był to rząd koalicyjny – w jego skład wchodził politycy sanacyjni jak i politycy dawnej opozycji (Stronnictwa Ludowego – SL, Stronnictwa Narodowego – SN, Stronnictwa Pracy – SP, oraz Polskiej Partii Socjalistycznej – PPS). **Premierem rządu został gen. Władysław Sikorski**, który pełnił również funkcję ministra spraw wojskowych. Od listopada przejął również funkcję Naczelnego Wodza.

Program rządu – stwierdzono, że Polska jest w stanie wojny z III Rzeszą i z ZSRR. Za główne zadanie uznano walkę z okupantem u boku Anglii i Francji, której celem będzie odzyskanie niepodległości. W tym celu rząd chciał stworzyć armię polską na Zachodzie oraz przejąć kontrolę nad tworzonymi na ziemiach polskich organizacjami konspiracyjnymi by skoordynować działania.

c) Rada Narodowa - stanowiła reprezentację polityczną wszystkich ugrupowań politycznych na emigracji, pełniła rolę parlamentu. Składała się z 22 członków, a na jej czele stał **Ignacy Paderewski**. Rada miała charakter opiniotwórczy dla rządu i prezydenta.

2. Powstanie i organizacja Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie.

Rząd francuski zgodził się na utworzenie na swoim terytorium armii polskiej, która miała się rekrutować spośród emigrantów polskich oraz żołnierzy, którym udało się przedostać na Zachód. Armia ta pod względem operacyjnym miała podlegać dowództwu francuskiemu. Również Francja miała dostarczyć uzbrojenie i wyposażenie. Dzięki temu we Francji powstały:

- 1 Dywizja Grenadierów
- 2 Dywizja Strzelców Pieszych
- 3 Dywizja Piechoty
- Brygada Strzelców Podhalańskich
- Lekka Dywizja Zmechanizowana
- 150 lotników polskich służyło w dywizjonach francuskich.

Armia polska we Francji liczyła w 1940 r. około 80 tysięcy żołnierzy. Po klęsce Francji część (około 25 tys.) z nich ewakuowała się na Wyspy Brytyjskie, a część (około 13 tysięcy) internowano w Szwajcarii.

Na podstawie umowy z Wielką Brytanią w Anglii działała polska flota i polscy lotnicy.

W Szkocji zaczęto tworzyć nowe jednostki lądowe oraz dywizjony lotnicze oznaczone numerami 300 – 309 i 315 – 318, które w lecie i na jesieni 1940 r. wślążyły się w powietrzną „bitwę o Anglię”. Lotnictwo polskie pod dowództwem gen. Józefa Zająca zniszczyło około 250 samolotów niemieckich.

3. Stosunki polsko radzieckie w latach 1941 – 1943.

a) nawiązanie stosunków dyplomatycznych

Nawiązanie stosunków polsko – radzieckich było możliwe dopiero po agresji III Rzeszy na ZSRR. Wówczas ZSRR i Wielka Brytania stały się sojusznikami. W tej sytuacji rząd emigracyjny rozpoczął rozmowy z rządem radzieckim. Ich skutkiem było podpisanie **układu Sikorki – Majski 30.07.1941 r. Postanowienia:**

- traktaty radziecko – niemieckie z 1939 r. uznaje się za niebyłe
- przywraca się stosunki dyplomatyczne między Polską a ZSRR
- rządy Polski i ZSRR zobowiązują się udzielać sobie pomocy w walce z III Rzeszą
- rząd radziecki zgadza się na utworzenie na terytorium ZSRR armii polskiej, której dowódca będzie mianowany przez stronę polską
- Protokół dodatkowy mówił o tym, że obywatele polscy zostaną objęci amnestią

Znaczenie – w układzie w ogóle nie poruszono kwestii granicy wschodniej gdyż nie można było znaleźć żadnego kompromisu. Ostatecznie Sikorki zgodził się odsunąć tę kwestię na czas późniejszy. Nie spodobało się to jednak politykom sanacyjnym. Sytuacja ta doprowadziła do kryzysu rządowego w lipcu 1941 r. Wskutek tego liczni politycy sanacyjni np. gen. Kazimierz Sosnkowski, podali się do dymisji i wycofali się z prac rządu. Dzięki układowi polepszyła się sytuacja ludności polskiej w ZSRR. Ludzi zwalniano z więzień i z obozów. W ZSRR powstały polskie instytucje dyplomatyczne.

b) powstanie Armii Polskiej w ZSRR

Dzięki układowi Sikorki – Majski w sierpniu 1941 r. podpisano polsko – radziecką konwencję wojskową, na mocy której powołano Armię Polską w ZSRR. Jej dowódcą został generał Władysław Anders. Pod względem operacyjnym miała podlegać dowództwu radzieckiemu. Ustalono, że jednostki polskie zostaną przesunięte na front dopiero po osiągnięciu pełnej gotowości bojowej i że nie zostaną rozdzielone. Żołnierzy miano rekrutować spośród polskich jeńców wojennych (z września 1939 r.) oraz z byłych obywateli polskich. Początkowo armia miała liczyć około 30 tys. Ze względu na ilość ochotników szybko zwiększono jej liczebność. Podczas wizyty Sikorskiego w Moskwie w grudniu 1941 r. zdecydowano o zwiększeniu jej liczebności do 96 tysięcy żołnierzy i 30 tysięcy rezerwy.

c) W grudniu 1941 r. ZSRR odwiedził gen. Władysław Sikorki. Podpisano wówczas **polsko-radziecką deklarację o przyjaźni**, której potwierdzono, że Polska i ZSRR będą walczyć z Niemcami aż do ostatecznego zwycięstwa. Postanowiono również zwiększyć liczebność Armii Polskiej w ZSRR.

d) przyczyny pogarszania i ostatecznie zerwania stosunków polsko – radzieckich.

- zaginięcie oficerów i żołnierzy polskich, którzy we wrześniu 1939 r. zostali uwięzieni w Starobielsku, Kozielsku i Ostaszkowie,
- władze polskie odmówiły wysłania na front 5 Dywizji Piechoty ze względu na braki w zaopatrzeniu w żywność, umundurowanie i broń. Winston Churchill zaproponował Stalinowi przesunięcie Armii Polskiej w ZSRR na południe kraju lub do Iranu — chciał je wykorzystać do obrony Bliskiego Wschodu. Władze radzieckie ograniczyły racje żywnościowe dla Armii Polskiej co znacznie przyczyniło się o podjęciu decyzji o przesunięciu Armii do Iranu. 80 tys. żołnierzy i 35 tys. cywilów ewakuowało się między kwietniem a sierpniem 1942 r.
- rząd radziecki nie chciał przywrócić obywatelstwa polskiego ludności niepolskiej, która była obywatelami II RP przed wojną,
- bezpośrednią przyczyną zerwania stosunków była **sprawa katyńska**. W kwietniu 1943 r. Niemcy ogłosili informację o znalezieniu masowych grobów żołnierzy polskich, zamordowanych przez Rosjan, w okolicach Katynia. ZSRR zaprzeczył tym pogłoskom. Gdy rząd polski zwrócił się z prośbą do Międzynarodowego Czerwonego Krzyża o wysłanie komisji do ZSRR **rząd radziecki** uznał to za naruszenie sojuszu i **zerwał stosunki z rządem polskim na emigracji 25.04.1943 r.**